

Dr. Szabó Zoltán¹

**BUDAPESTEN TARTOTTA KONGRESSZUSEÁ A
COPA - COGECA**

A közös munkaszervezetben együttműködő, európai gazdaszervezeteket tömörítő COPA, és az európai mezőgazdasági szövetkezetek szervezete – COGECA – 2012. október 1.-3.-ig Budapesten tartotta kétévente szervezett kongresszusát. A kongresszus központi témájaként az EU 2013 utáni agrárpolitikája és ezzel összefüggésben a gazdák élelmezésbiztonságban betöltött szerepe került meghatározásra. A rendezvény ez utóbbi témája, és a regionális FAO iroda által a szövetkezeti tapasztalatok cseréjét elemző kapcsolódó konferencia révén a COGECA-nak a Szövetkezetek Nemzetközi Évéhez kapcsolódó eseménye is volt.

A kongresszus magyarországi lebonyolítása jelentős agrárdiplomáciai sikernek tekinthető, hiszen a két szervezet rendezvényét első alkalommal bonyolították le az újonnan csatlakozott országok egyikében és ezen kiemelt vendégként részt vett a soros elnökséget adó ciprusi agrárminiszter, az EU mezőgazdasági biztosa és az Európai Parlament agrárágazati bizottságának elnöke is.

Az EU 2013 utáni költségvetésének elhúzódó véglegesítése az agrárpolitikai lehetőségek részletes meghatározását a kongresszus időpontjában nem tették lehetővé. Így a kongresszus fő üzeneteként megerősítette a két szervezet által a következő költségvetési ciklus tervezése kapcsán eddig képviselt álláspontot, amellyel az európai gazdálkodók és szövetkezeteik élelmezésbiztonságban betöltött szerepének stabilizálását, helyzetük megerősödését kívánták elérni. Ez különös hangsúlyt kapott a piaci áringadozások kezelése, a „zöld” intézkedésekből fakadó többletköltségek kompenzálása, a bio-üzemanyagokkal kapcsolatos európai politika termelői érdekeket figyelembe vevő alakítása és a termékpálya mentén jelentkező értéklánc megosztása tekintetében. Szövetkezeti szempontból - természetesen a tagjaik közvetlen kifizetéseken keresztül biztosított stabilitása mellett - főleg ez utóbbi fontos, így jelen összegzés ezzel foglalkozik részletesebben.

A két szervezet által eddig képviselt álláspont a 2013 utáni Közös Agrárpolitikára (KAP) vonatkozó bizottsági javaslat fontos elemének tekinti a termelők élelmiszerláncban betöltött szerepének

¹ A HANGYA Együttműködés ügyvezető titkára

felerősítési szándékát. Támogatják ezért a piacszervezési intézkedések között szereplő, a termelői szervezetek, szövetségeik és az ágazatközi szervezeteinek támogatására vonatkozó elképzeléseket, ha azok valóban a gazdák kontrollja alatt állnak. A szövetkezeti alapelvekre épülő termelői közösségek megerősítése ezáltal az európai agrárpolitika piaci alapú fontos elemévé válik, és a COGECA álláspontja ki is emeli, hogy a KAP-ban alkalmazott terminológia (termelői szervezetek, termelői csoportok) szerinti szerveződések követelményei tartalmilag egybeesnek a szövetkezeti rendszerével, tehát „de facto” a szövetkezetek felelnek meg a közösségi szabályoknak.

A 2013 utánra tervezett termelői közösségekre vonatkozó intézkedésnek a jelentőségét az adja, hogy szemléletében egyfelől egységesül az eddig elkülönült zöldség- gyümölcs ágazati szabályozás a többi szektorral, továbbá az eddig csak az új tagországokra vonatkozó teljeskörű szabályzás ismét az EU egészére vonatkozik, másfelől a piaci szabályozási fejezetben való megjelenése alapján egyértelművé válik, hogy a termelői összefogás, a szövetkezés legfőbb célja a piac elérése, a piaci kapcsolatból való méltányos részesülés.

A COGECA egyetért a bizottsági dokumentumban meghatározott azon elvárással, hogy a termelői szerveződések megerősítése nem vezethet piaci torzulásokhoz, a szervezetek elsődleges célja gazdasági felelősségvállalás mellett a kínálat koncentrációja és a kereslethez való igazítása. Ez érinti a versenyjogi szabályozást is, amelyben immár kinyilvánításra került a szervezetek felelősségvállalása mellett a termékfedezet kiterjesztése ezen gazdasági egységekre. Ugyanakkor a COGECA álláspontja szerint a jelenlegi közösségi versenyjog nem ad e szereplők számára megfelelő cselekvési mozgásteret a szabályozásban rejlő, a koncentrációt érintő lehetséges korlátozásokkal szemben.

Szövetkezeti témaként a piaci kapcsolatokkal összefüggésben a kongresszus első napja ezért külön műhelymunkában részletesen foglalkozott a tisztességes kereskedelmi kapcsolatokban érvényesítendő üzleti etika kialakítása terén az elmúlt két esztendőben tett erőfeszítésekkel, illetve a zárónap plenáris programja jelentős részben ennek a témának az elemzését szolgálta.

Az első napi programban annak a munkának az összegzésére és nézőpontjainak megismerésére került sor, amely még egy 2008-ban született bizottsági döntés alapján indult el az élelmiszergazdaság versenyképességének vizsgálatára. E vizsgálatához kapcsolódóan 2010-ben született újabb bizottsági közlemény, amelynek eredményeképpen létrejött az élelmiszerlánc jobb működését áttekintő ún. „Magasszintű fórum” a termelői, feldolgozó és kereskedői oldal reprezentálásának

részvételével. A fórum szakértői munka keretében arra tesz kísérletet, hogy 2012 végéig európai dimenzióban kialakítson egy olyan önkéntességen alapuló etikai kódexet, amely a vertikális piaci kapcsolatokban lévő szereplők közötti egyensúlytalanságot megszüntetheti. A 2011 novemberére elkészített javaslatot a résztvevő 11 szervezet közül 4, közöttük a COPA-COGECA idén tavasszal nem írta alá. A négy szervezet ellenvetései többek között arra vonatkoztak, hogy:

- az önkéntes karaktert kevésbé hatékony eszköznek találták, és ezért EU szintű jogi szabályozást tartanak indokoltnak;
- a tervezet a torzulások ellen fellépők anonimitását nem teremtette meg kellő mértékben, ami az esetleges későbbi kapcsolatokat veszélyezteti;
- nincsenek megfelelő szankciók és a betartást megfelelően mérő indikátorok, így a folyamat monitorozása is kérdéses.

Az első napi műhelymunkában a résztvevők megismerhették a COPA-COGECA véleménye mellett az EU Belső Piaci és Szolgáltatási Főigazgatóságának, az Európai Fair Kereskedelem Tanácsadó cégnek, a FoodDrinkEuropa és a Metro csoport képviselőinek álláspontját a dokumentumról, azzal a végső konklúzióval, hogy 2012 novemberében újabb egyeztetés lesz a dokumentum kölcsönös elfogadása érdekében. Ennek keretében a COGECA főleg az anonimitás és a közvetítő egyeztetés módjára és eszközeire tesz javaslatot. Amennyiben az álláspontok közötti ellentét nem szűnik meg, a „Magasszintű fórum” a jogi szabályozást hozza előtérbe.

Szövetkezeti szempontból különösen a harmadik nap programja volt hangsúlyos, mivel a plenáris ülésen egyfelől a Carrefour kereskedelmi vezérigazgatója mutatta be (főleg cégük gyakorlatában) a változó fogyasztói keresletre adott válasznak a termelői oldalra gyakorolt hatását. A feldolgozó oldal képviselőjeként a nemzetközi élelmiszeri tendenciákat, mint a termelőkre gyakorolt kihívásokat a Jacques–Brassard cég vezérigazgatója foglalta össze. Ez utóbbi cég termelői viszonylatát meghatározza ugyanakkor, hogy a Limagrain szövetkezeti csoport tagja, és a második legnagyobb francia sütőipari cégeként a szövetkezet 100 %-os tulajdonában van. A kongresszus záró előadását a COGECA alelnöke, Eduardo Baamonde tartotta „2012, a Szövetkezetek Nemzetközi Éve. Hogyan tovább ?” címmel.

Az előadás áttekintette az európai szövetkezeti helyzetképet. A szövetkezeti szektor jelentőségét bemutatva kiemelte, hogy Európában mintegy 38 000 agrárágazati szövetkezet kb. 660 000 személyt foglalkoztat hozzávetőlegesen 360 milliárd euró éves forgalom mellett. Az európai szövetkezetek ugyanakkor erősen differenciált

képet mutatnak, a jelenlegi kihívásokat eltérő módon kezelik. Így, míg az északi országok szövetkezeteire az jellemző, hogy specializálódva összeolvadásokkal és egyéb módon óriási szervezetekké és vállalkozásokká alakulva a globális piac szereplőivé válnak, addig a déli tagállamok szövetkezetei diverzifikált tevékenységgel elsősorban a helyi piacot célozzák meg és a globális piacot másodlagos szövetkezeteik révén kívánják meghódítani.

Alapvető piaci ellentmondást jelent és okoz az, hogy míg a szövetkezetek vevői, a feldolgozók és a kiskereskedelem gyorsan globalizálódik, addig a szövetkezetekben ez a folyamat lényegesen lassabban megy végbe. A fejlődési stratégiák megvalósításában jelentős elem, hogy milyen mértékben kerül közelebb a szövetkezet az általa nyújtott hozzáadott érték révén a fogyasztóhoz, illetve milyen mértékben képes a szövetkezet csökkenteni költségeit. A stratégiai és fejlődési különbségek ellenére ugyanakkor az unió egészére jellemző, hogy a szövetkezés a leghatékonyabb eszköz a gazdák számára a hektikus áringadozások és bizonytalanságok idején.

Statisztikai adatok igazolják, hogy a szövetkezetek az elsődleges mezőgazdasági termelés értékét megduplázzák tevékenységük révén, illetve abban a szektorban, illetve azon országokban, ahol jelentős szövetkezeti együttműködés, az áralku révén a mezőgazdasági alapanyagok ára magasabb.

A gazdasági krízis hatását is mérsékelni tudta a tagjai számára a szövetkezeti keret, hiszen az általános stagnálás ellenére növekedett a bevételük, így a top 100 szövetkezet a 2010/2011 évben 14 %-os növekedést teljesített. Az előadó rámutatott ugyanakkor arra is, hogy a globális piac elkerülhetetlenné teszi a szövetkezetek nemzeti kereteken túlnyúló együttműködését, majd zárógondolatként hangsúlyozta, hogy a szövetkezet nyújtotta előnyök nem pusztán gazdaságiak, hanem arra alapozva a vidék környezeti, foglalkoztatási gondjainak megoldását, a szövetkezetek nemzetközi évének üzeneteként egy jobb világ megteremtését kínálják.

A Szövetkezetek Nemzetközi Évének jegyében a kongresszus harmadik napjának délutáni programja a FAO Regionális Irodájával együttműködve került megszervezésre, lehetőséget teremtve a kelet-európai és közép-ázsiai szövetkezeti sokszínűség bemutatására és elemzésére. A COPA-COGECA kongresszushoz illeszkedését reprezentálta, hogy a COGECA elnökség több tagja, köztük a COGECA elnöke, Christian Péés is részt vett e programban. Tekintettel a téma történeti összefüggéseire a szeminárium külön-külön kívánta elemezni az EU-n belüli és közvetlen szomszédságban

lévő országok szövetkezeti folyamatait, illetve a közép-ázsiai tapasztalatokat:

1 Kelet- európai összefüggésben először a projektvezető holland kutató, Krijn Poppe révén az a kutatási projekt került bemutatásra, amelyben az EU-27-re vonatkozóan egy széleskörű csoport vett részt, és amely vizsgálat részleteiben a Mezőgazdasági Bizottság által várhatóan december végi elfogadást követően válik publikussá.

2. Az új tagországok helyzetének bemutatására az MTA Közgazdasági Intézetének kutatója, Szabó G. Gábor a magyar helyzet elemzésén keresztül vállalkozott. Előadásában bemutatta, hogy:

a.) az európai szabályozás által is befolyásolt térségre jellemzően az 1990 előtti munkaszövetkezetek jogutódai mellett kialakultak a vertikális integrációra törekvő termelői szervezetek és termelői csoportok, a nyugat- európai értelmezésű szövetkezeti szektort többnyire ezen szervezetek képviselik;

b.) hazánkban ezen túlmenően a beszerzést optimalizáló beszerző- értékesítő szövetkezeti modell színesíti a palettát. Megállapította, hogy a történelmi folyamatok a potenciális tagokban a szövetkezeti hajlandóságot csökkentették, de a piaci környezetre vonatkozó non-profit jelleg tisztázatlansága miatt a szabályozási,- illetve a versenykörnyezet is gyengítette a szövetkezetek térnyerését. A nyugat- európai szövetkezetekhez viszonyított gyengeség okai között elsősorban a finanszírozás helyzetét emelte ki, amely egyaránt negatívan hat a fejlesztésekre és a működési költségek kitermelésére. Ezen túlmenően szervezeti és hatékonysági problémák is gátolják a gyorsabb térnyerést. Rámutatott a termelői együttműködést gátló tényezők között a termelői szektor erős polarizáltságára, az egymás közötti és a menedzsment iránti bizalmatlanságra, a szerződéses fegyelem gyenge érvényesülésére és a feketegazdaság kiterjedtségéből fakadó szűk mozgástérre;

c.) következtetéseiben hangsúlyozta, hogy a közgazdasági, mentális problémák megoldásához új szövetkezeti törvény megalkotása indokolt.

3. A belgrádi SEEDEV konzulens cég kutatója, Goran Zivkov a nyugat- balkáni országok szövetkezeti fejlődését elemezte. A korábbi Jugoszláviában 1990 előtt is jelentős volt a magángazdaságok aránya, így az erre épülő áralkut szervező értékesítő szervezeteknek (a termelőszövetkezetek mellett) jelentős múltja van. A nyugat- európai értelemben vett szövetkezetek, amelyek a modern értelemben vett marketing feladatát valósítják meg, saját ösztönzésre elsősorban a zöldség- gyümölcs szektorban alakultak, illetve európai segélyprogramok ösztönző támogatása mellett jöttek létre, ám ez

utóbbiak esetében fennáll a veszély, hogy a segélyprogram után e szervezetek nem fognak működni.

4. A közép-ázsiai helyzet elemzése során két előadás hangzott el a poszt-szovjet köztársaságok szövetkezeti helyzetéről. Egy izraeli (Zvi Lerman) és egy brit kutató (John Mills) fő megállapítása egybecsengett abban, hogy a termelőszövetkezeti modell tovább él a volt Szovjetunió közép-ázsiai utódállamaiban, de sporadikus kezdeményezések jelentek meg az alulról építkező, a tagok számára szolgáltatásokat nyújtó szövetkezetek létrehozására, amelyekben jelentős súlyt képviselnek az eszközellátási hiányok miatt a gépi szolgáltatásokat nyújtó szövetkezetek. E szervezetekről azért is kevés az információ, mert az adott országok kormányzata erre megfelelő figyelmet nem fordít, esetenként ezekről megbízható információt nem gyűjt, sőt tudomása sincs róluk.

A regionális körbe tartozó Izrael szövetkezeti helyzetképét bemutató Gadi Rosenthal előadásában foglalkozott a kibucok és a moszavok történelmi fejlődésével, bemutatva az 1970-es gazdasági válság hatására végbement változásokat. Az előadó kiemelte, hogy ma már a közös tulajdonra épülő kibucok jelentősége háttérbe szorult és a szövetkezeti mozgalmat lényegében a családok magántulajdonára épülő moszavok jelentik Izraelben.

•

A záró vitában felszólaló Christian Pées mintegy szövetkezeti üzenetként felhívta a figyelmet, hogy az eltérő társadalmi gazdasági viszonyok között is az agrárágazati szövetkezetek funkciója alapvetően azonos, nevezetesen az, hogy a tagjai számára a piaci biztonságot, a hiányzó szolgáltatásokat megteremtse és leginkább az, hogy ezáltal egyensúlyt alakítson ki az értékesítési lánc szereplői között.

Dr. Szabó Zoltán s. k.
a Hangya Együttműködés
ügyvezető titkára